

כרת וערירי (יבמות נ"ה)

גליון 337

בגמרא בדף נ"ה ע"א דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו ל"ל. לכדרכה, דרבה רמי כתיב ערירים יהיו
 וכתיב ערירים ימותו, הא כיצד, יש לו בנים קוברין, אין לו בנים הולך ערירי. ואיצטריך למכתב ערירים יהיו
 ואיצטריך למכתב ערירים ימותו, דאי כתב רחמנא ערירים יהיו ה"א עד חטאיה אבל מחטאיה ואילך לא,
 כתב רחמנא ערירים ימותו. ואי כתב רחמנא ערירים ימותו, ה"א מחטאיה ואילך אבל מעיקרא לא, צריכא.
 שיטת רש"י כאן ובעוד מקומות בש"ס היא דבכל חיוב כרת כלול שיהיה ערירי. רש"י בסוגיין כתב בד"ה
 ערירים, היינו נמי כרת שזרעו נכרת, עכ"ל. והיינו דס"ל שערירי כלול בכרת, ובכל כרת הוא זרעו נכרתים.
 וממילא מובנת שאלת הגמ' דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו ל"ל, הא בכל כרת יש דין ערירי שיהא זרעו
 נכרת ואמאי בעינן לפרט בדודתו שימות ערירי. ועל זה מתרצינן דאיצטריך לחדש מה בדיוק כלול בערירי,
 שערירי ימות וגם ערירי יהיה, דבין בנים שהיו לו בין שיהיו לו כולם ימותו, ולא רק אלה שהיו לו עד שחטא
 ולא רק אלה שיהיו לו לאחר שחטא.

אמנם בתוס' (בד"ה דכתב רחמנא וכו') כתבו אפי' למאי דמפרש דאין ערירי בכל חייבי כריתות אלא היכא
 דמפרש קרא בהדיא אתי שפיר כדפרישית בריש מכילתין. והיינו דבדף ב' ע"א הביאו בתוס' (בד"ה אשת
 אחיו מאמו) דהריב"א פליג על רש"י, וס"ל דאין נכרת הוא זרעו אלא בעריות דכתיב בהו ערירי. וביארו
 שם דלפי רש"י דכרת כוללת ערירי מובן מה ההבדל בין כרת לבין מיתה בידי שמים, שזה בערירי וזה לא
 אבל לריב"א שיש כרת בלי ערירי מה הנפק"מ ביניהם. ותירצו דכרת בבן נ' ומיתה בבן ס'.

ושם הקשו דבסוגיין משמע כרש"י דהא מקשינן בגמ' ערירים דכתיב בדודתו למה לי, ולפי הריב"א הרי
 מכרת לא שמעינן ערירי, ולכן איצטריך לכתוב ערירי בדודתו לחדש שאין שם כרת בלבד אלא כרת וערירי.
 ותירץ ר"י דבההיא שמעתא לעיל יליף כל העריות מנדה להעראה, להכי פריך ערירי דכתיב בדודתו למה
 לי, לילף הא נמי מנדה דכתיב גבי אשת אחיו נדה היא. והיינו דחוץ מדודתו, גם באשת אחיו כתוב ערירים
 יהיו, והיות וכתוב אשת אחיו נדה היא נילף בהיקש דכל העריות בערירי, ולא בעינן ערירי נוסף בדודתו.
 ולפי"ז יוצא שבהו"א סברו בגמ' דדין ערירי קיים בכל כרת דילפינן מנדה שכתובה באשת אחיו, ולכן
 הקשו אמאי כתוב גם בדודתו. ותירצו בגמ' דאיצטריך ערירים יהיו וערירים ימותו. ולמסקנה אין דין ערירי
 אלא היכן שכתוב, ויש צריכותא ביניהם ולא ילפינן לכל העריות.

אלא דקשה דהא סוף סוף יש היקש, ואין זה שני כתובים הבאים כאחד דהא יש צריכותא. ואם סברה הגמ'
 בתחילה דנילף ערירי בכל כרת, מנין שהגמ' חזרה בה מזה, דבס"ה נאמר בתירוץ הגמ' דבעינן לכתוב ערירי
 פעמיים כדי ללמד שגם יהיו וגם ימותו אבל מנין לשינוי הזה שערירי הוא דין מיוחד רק בדודתו ואשת אחיו.
 ועל כרחך למדו תוס' דלמרות דיש צריכותא לערירים יהיו וערירים ימותו, אבל היות וסוף סוף הם נכתבו
 בשתי עריות שונות ולא במקום אחד אז דוקא בהם נאמר העונש דערירי, דהווי כשני כתובים הבאים כאחד.
 וכן מפורש בתוס' ישנים בשבת כ"ה ע"א, דשם בתוס' הביאו את שיטת הריב"א והקשו מסוגיין, וכתבו
 בתוס' ישנים וז"ל אע"ג דהוקשו כל עריות זה לזה דילמא קרא אתא לאשווינהו ב' כתובים הבאים כאחד.
 איברא דבחי' הרמב"ן על התורה (פר' אחרי מות י"ח, כ"ט) כתב וכן נראה שאין כל חייבי כריתות
 בערירות, ואין כרת לזרעו אלא באותן שכתוב בהן ערירים. ויתכן שהוקשו כל העריות זו לזו אבל בשאר
 הכריתות כגון חלב ודם אין לנו. והיינו דלמד הרמב"ן דלאחר שנאמר שיש צריכותא יתכן שאינם שני כתובים
 הבאים כאחד וממילא אפשר ללמוד מהם ע"י ההיקש, וההיקש נאמר בעריות ולא בכל חייבי כריתות.

נמצינו למדים ששיטת רש"י היא שכל כרת כלול בה דין ערירי. ולרמב"ן יתכן שבכל העריות יש דין ערירי אבל לא בשאר כריתות. ולשיטת הריב"א הוא דוקא היכן שהוא כתוב, באשת אח ובדודתו דהווי שני כתובים הבאים כאחד.

והנה בכריתות דף ז' ע"א מבואר דלרבי יום הכיפורים מכפר בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה. ומודה רבי בעבירות דיוה"כ גופיה דלא מכפר, דאי לא תימא הכי, כרת דיוה"כ לרבי כיון דבכל שעתא ושעתא מכפר, היכי משכחת לה, עיי"ש. ודוחה הגמ' דילמא בהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומצא ומית, דלא הוה ליה שהות ביממא דלכפר ליה. וא"כ יש מציאות של עונש כרת, שימות קודם שיהיה זמן ליום לכפר. וכתבו שם בתוס' (בד"ה דחנקתיה אומצא) מכאן דקדק ריב"א דכרת אין זרעו נכרתים דהא הכא זרעו לא נחנקו, ואתא יום הכיפורים ומכפר עליהו, ואכתי לא משכחת לה כרת בבניו. ואמר רבי כיון דבעוד הבשר בין שיניו חרה בו אף ד' ונפרע ממנו קודם שמצא שהות למצוא כפרה לא נמחל העון ונכרתין גם זרעו דליכא למימר להם נמחל שהרי הם לא חטאו.

הריב"א הוכיח שאין ערירי בכל כרת דהא מצאה הגמ' ציור שיש עונש כרת ביום הכיפורים כשמת מיד, והרי לא מתו בניו, וא"כ היום יכול עדיין לכפר על החלק הזה של העונש ושוב לא שייך כרת דיוה"כ אם היום מכפר בלי תשובה. ודחו בתוס' דהיות והוא מת מיד לא ימחל לבניו ע"י המשך יוה"כ דהא הבנים לא חטאו אלא הם נכרתים מחמת עון אביהם, והיות והוא מת ולא הספיק להתכפר, גם הם ימותו. ואילו הריב"א למד שעד כמה שיש שני חלקים לעונש הכרת, והחלק של ערירי מתייחס לבנים, אז להם עדיין שייכת הכפרה של יוה"כ. ודחו בתוס' שאמנם זהו חלק נוסף אבל זה בא מחמת האבא והוא כבר מת ולא שייך אצלו כפרה דיום הכיפורים.

והנה רש"י שם בכריתות כתב וז"ל כרת הולך ערירי בלא בנים ואם יש לו מתים. והקשה שם בערוך לנר למה הוצרך רש"י לכתוב זאת שם. מה זה נוגע לביאור הסוגיא. וביאר בערוך לנר שרש"י כתב כן ליישב קושיית הריב"א, עיי"ש מה שביאר שבערירי הבנים מתים גם לאחר שמת, ולכן גם לאחר שמת משכחת לה לעונש ערירי כשימותו אחריו.

ונראה לבאר בשיטת רש"י דרש"י ס"ל דאין ערירי חלק נפרד מהכרת אלא כרת פירושה שנכרת הוא וזרעו, וכמו שכתב בסוגיין ערירים היינו נמי כרת שזרעו נכרת. וזהו שכתב גם בכריתות (שם) כרת הולך ערירי בלא בנים דאם יש לו מתים. ערירי הוא חלק מהעונש של כרת ואין הבדל בין עריות לאכילת חלב דכרת היא כריתת עצמו וזרעו.

ולפי"ז י"ל דבאופן שמת מיד ביוה"כ וחל עליו עונש כרת, ודאי ימותו בניו, ולא שייך בזה שיוה"כ אח"כ יכפר עליהם, דאין זה עונש שלהם, ויתרה מזו שאין זה חלק נוסף שצריך לחול עליהם, דהעונש חל מיד על האב שחטא דהא מת מיד ויה"כ לא כיפר לו אז בניו ודאי ימותו. ולכן הדגיש זאת רש"י לביאור הסוגיא.

הריב"א הבין שיש עונש לאב ועוד עונש שחל על הבנים. ותוס' דחו שהחלק של הבנים הוא מחמת האב ולא מהמת עצמם. אבל ברש"י י"ל יותר שאין זה כלל דבר נוסף אלא העונש הכולל כבר חל.

והנה במועד קטן (דף כ"ח ע"א) רב יוסף כי הוה בר שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן, אמר נפקי לי מכרת. א"ל אביי נהי דנפיק ליה מר מכרת דשני, מכרת דיומי מי נפיק (אם ימות פתאום). והקשו בתוס' ישנים ביבמות דף ב' ע"א ותימה לפי הקונטרס אמאי לא פריך מכרת דבני מי נפיק. ויש לדחות דמיירי בשאין לו בנים או שיש לו בנים גדולים שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.

חידשו בתוס' ישנים דגם לשיטת רש"י דכרת יש בה ערירי אבל בנים גדולים אינם נענשים מחמת חטא אביהם.

אבל לפי הנ"ל יש לתרץ דלרש"י דס"ל דכרת פי' הוא וזרעו נכרתין, ככה"ג שעבר את הגיל של עונש כרת לא שייך שימותו בניו כשהוא עוד יחיה דאין בכרת עונשים חלוקים של כרת וגם ערירי (דלא ככרת דיומי שהוא סוג אחר של כריתות) אלא כרת היא שהוא וזרעו נכרת, וכאן שאין הוא נכרת לא שייך שייכרת זרעו מחמת חיוב הכרת שלו. ולכן אין הגמ' מקשה מכרת דבני.